

המזמר והמשפט בישראל

מאת

הרב דר. שמעון פדרבוש

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ב

נידפס
ה'תש"ד

התוכן

הקדמה

פרק ראשון:	הגדרת המוסר והמשפט.
פרק שני:	היחס בין המוסר והמשפט.
פרק שלישי:	המוסר והמשפט ביהדות.
פרק רביעי:	משפט ומשפחה.
פרק חמישי:	שורת הדין ולפנים משורת הדין.
פרק שישי:	מוסר הניתק למשפט.
פרק שביעי:	משפט החוזר למוסר.
פרק שמיני:	חיובים מוסריים.
פרק תשיעי:	אמורים מוסריים.
פרק עשירי:	משפטים אל-מוסריים.
פרק אחד עשר:	לפנים משורת המצוה.
מפתח האנשים והענינים.	

לרעיתי היקרה

מרים

בתודה עמוקה

ה ק ד מ ה

אף על פי שמחקר היהדות השתכלל בדורות האחרונים שכלול מעודד, נעמוד לפעמים משתאים לעזובה השוררת עוד במקצת מקצועותיה היסודיים „דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר“, ואף ד ר י ש ת התורה ריש ועושר בה נפגשו. פרשיות נכבדות ממגילת תרכותנו נשארו עד היום סתומות והתומות, וגלויי רוח ישראל יקרי ערך פרם העמדו בקרן אורה מדעית.

כחיון הזה נחזה גם בחקר המוסר והמשפט העברי. הלא המה שני עמודי התווך, היכין והכועז, אשר בירת היהדות נשענת עליהם, ולא עוד אלא שמחס, מן המוסר והמשפט העברי, גם פנה ויתד לכל ההתקדמות האנושית. ובכל זאת כמה מבעיותיהם העקריות הן עוד כיום לחוקר בחינת קרקע בתולה. אחת התעודות הראשונות במעלה בחקר המוסר והמשפט היא ברור היחסים החדידים שבין שתי התורות הנורמטביות האלה, לאמור השיפוטיות והגדרת מטרותיהן הנבדלות. ספרות הנבלות והומיות והגדרת מטרותיהן הנבדלות. ספרות רחבה ומעמיקה נוצרה במדע הלועזי לשם פתרון השאלות האלה, שכן מהן תוצאות חשובות גם לשאיפות של תיקון חיי החברה ולהתכוננותה על מדת-הדין או על מדת-הרחמים. אפס מה דלה תרומתנו בשדה זו. מלבד מאמר אחד של גידמאן על שורת הדין ולפנים משורת הדין, שנכתב כלאחר יד ושידובר עליו בפנים, ועוד דברים קצרים ומקריים הנפוצים זעיר שם זעיר שם, לא הוקדש לזה לפי ידיעתי כל מחקר רציני הראוי לשמו. מגמתי כספרי זה היתה למלאות את החסרון הזה במדת מה.

לרגלי מלאכת מחשבת זו התבחר לי, שיש ערך רב לברור ולבון של השתלשלות המוסר והמשפט העברי מעוד בהינה נוספת, וזוהי כי גלוי טיב המוסר והמשפט בתורת ישראל לא רק ללמד על עצמם יצא, אלא להאיר על תורת היחודות כולה יצא. מימות הפולמוס הראשון בין היחודות והנוצריות הומבעה מטבע עוברת כבית מדרשם של חכמי הגויים — וכמה מחוקרי ישראל המתאמרים למתקדמים הושפעו מהם — כי היחודות ה ת ל מ ו ד י ת זעומת פנים היא, בהטילה על האדם לעשות רצון קונו מתוך יראת העונש המשפטי, בניגוד לתורת הסד המחנכת את האיש לשמר את מעשיו מתוך בחירה הפשית ורגש פנימי. וככה יצאה לחם השקפה רווחת, כי בעטים של חכמי הפרושים פרו ורבו החוקים המשפטיים של אונם וכפית בית-דין ונתמעטה דמות תורת-המוסר הפחורה, השמה מבטחה באהבת חבריות הנמועה בלכבות. ובאמת על כל חוקר בלתי משוחד לבא לידי מסקנת, שאין לך סלוף היחודות גדול מזה. דוקא חכמי התלמוד הגדילו והאדירו את המעשה המוסרי המבוצע מתוך הרצון הטוב, ולעומת זאת צמצמו בהרכבה את חוג פעולת החוק המשפטי. הם הרחיקו בזה ללכת יותר מסחוקקי האומות, בהוציאם חוקים רבים, אשר מקומם קבוע אצל שאר עמים בתורת-המשפטים, מגדר המשפט המעניש, והכניסום לתחום תורת-המוסר בתור הוכחות הלככות המסורים רק למצפון האדם בלבד. בספרות התלמודית נתרחב איפוא המוסר על השבון המשפט. אין בהנחה זו משום נטיה אפולוגטית, אלא אמת מדעית על יסוד מקורות נאמנים שנציע בפנים הספר.

את ספרי זה התחלתי לכתוב עוד בחלמיני בירת פינלנדיה, בהיותי הרב הכולל לקהלות ישראל שם, ואזכור בהמית נפש את כל אחינו היקרים שם את ידידי ותלמידי הנאמנים, ישמדם ה'

ה ק ד מ ה

בשעת חרום זו ויחלצם מכל סכנה. והנני מהזיק טובה רבה לכל אחובי וידידי פה באמריקה בעד התענינותם הרבה ועזרתם המסורה בהוצאת הספר, וכיהוד להוצאת „עוגן” ומנהיגיה.

במוסרי את חבורי הנוכחי לקהל חקוראים, ואני בתוך הגולח אשר מצאח מרגוע באמריקה הנדיבה והחפשית, הנני מודה לה' על חסדו, אשר אף במוראות חימים האלה של מלחמת עולם איומה ומצוקת ישראל שאין משלח והמדכאתנו עד דכדוכה של נפש, היתה תורתו שעשועי וחכני ללמוד וללמד, ואשא נפשי לתשועת ישראל בעולם חסד יבנה.

פ. ט.

ניריוק, מרחשון התש"ד.

לרגלי סבות טכניות, באו במראה המקומות השמות והתיבות הלועזים לא בכתב לאטיני כנהוג, אלא באותיות עבריות. ואת הקורא, שאינו רגיל במראנסליטרציא זו, הסליחת.